

Tänään Pohjantähden alla II – päiväkirjamerkintöjä

MARIA KURONEN

Tartuin Linnan pääteokseen ensimmäistä kertaa viime vuoden elokuussa. Lokakuussa pääsin osaan kaksi.

Lokakuu – velka

Kesähäiden jälkeen alkoi Koskelassa arki. Kun oli päästy syystalveen, Akselin mieltä painoi velka ja pian päättyvä torpparilaki, jolle ei ollut tiedossa jatkoa. Paineen alla pienetkin vastoinkäymiset johtivat sanailuun ja mykkäkouluun. ”*Suomen maanviljelys vaatii, että torpparit on häädetävä. Suomen talous ei ole niin vankalla pohjalla. Kansamme toimeentulo ei salli työajan lyhentämistä. Tämä on niitten yhteiskunta ja niitten Suomi*”, kähisee Akseli makuukamarin pimeydessä. Kun Elina vähitellen ymmärtää miehensä paineet, hän alkaa kantaa Akselin rinnalla aikuisen vastuuta perheestä.

Suomessa puhutaan kestävyysvajeesta, eläkeiän nostosta ja verotaakan kasvattamisesta. Velkaantuminen pitää saada pysäytettyä tai talous ei kestä harmaantuvaa väkeä. Oppositio vastustaa alvin nostoa, sillä se koskee tasapuolisesti kaikkia, myös köyhiä. Kreikan kriisi uhkaa jo eläkesäästöjä ja pian koko maailmantaloutta. Kreikan tilanteella voidaan myös uhkailla. Jos Suomi ei elä kunnolla, meistä voi tulla uusi Kreikka. Milä eläkkeet sitten maksetaan?

Lokakuu – sukupolviuulu

En osaa vieläkään mennä nettiin kesällä ostamalla alypuhelimella. Yritän silti olla vastuullinen äiti y-sukupolven lapsilleni tuputtamalla lehtijuttua fb:n turvallisuudesta. - *Joojoo, kyllä me tiedetään.* Meitä erottava teknologiakuulu on selvä, muttei ylitsepääsemätön, sillä vempaimet ovat vain pintaa. Todellinen ero syntyy sisäisen elä-

män ja ulkoisen maailman tapahtumien yhdistelmästä elämän herkkyyssaijana. Mitä koit 17-vuotiaana, sitä toistat myöhemmin.

Koskelassa kuilu on valtava. Nöyrä ja pelokas Jussi oli herrasväen toiveuni, joka ei pannut vastaan, kun osa hänen raivauksistaan otettiin papin käytöön. Epäoikeudenmukaisuuskin oli osa elämän järjestystä. Maailmansodan puhjetua hän ostaa säästöillään kalliin hautapaikan itselleen ja Almalle, sillä sitä varmempaa sijoituskohdetta hän ei tiedä. Kirkkoherraparille Jussisä oli ollut otollinen hyväntekeväisyyden kohde, mutta hymyttömästi pojasta tuli heille painajainen. Vuosien 1905–06 huumen nuorena kokenut Akseli ei kumarra eikä alistu, vaan hänestä kasvaa vallankumousjohtaja.

Lokakuu – vallankumous

Arabikevään siemen iti pitkään. Vuosikymmeniä sitten moni näistä kansoista oli ollut valitsemassa hallitsijoitaan, joko vaaleilla tai vallankumouksella. Hallitsijat kiintyivät valtaan, unohtivat kansan ja lupauksensa. Laukaiseva tekijä voi olla ulkoisesti pieni, mutta tyytymättömyyden on täytyntä kasvaa todella suureksi, ennen kuin se on hengenmenetyksen arvoinen. Aluksi protestit olivat rauhanomaisia, mutta Libyassa päädyttiin kunnan sisällissotaan, joka päättyi Gaddafin kuolemaan. Syyriassa päästiin viimeisenä vauhtiin, eikä loppua näy. Diktaattorista pääse harvoin eroon ilman taistelua.

Suomessa työväen tyytymättömyyden siemen itää, kun alkaa näyttää siltä, että kaikki vuoden 1905 suurlakon ja vuoden 1906 vaalien tulokset valuvat tyhjiin. Työväenyhdistys oli elänyt vuosia hiljaisuudessa, ja ihmisten huomio oli keskittynyt maailmansotaan ja sen kylään tuomaan kasarmiin, selviytymiseen nälässä ja puutteessa. Maaliskuussa 1917 tsaari syrjäytetään ja toivo he-

rää. Punaiset nauhat rinnassa väki rientää työväentalolle ja Elina saa nähdä miehensä ensimmäistä kertaa johtajan roolissa.

Maaliskuun vallankumousta seurasi lakkoalto, jolla tavoiteltiin kahdeksan tunnin työpäivää maatyöläisille. Pentinkulmalla kesäinen lakko johti ensimmäisiin väkivaltaisiin yhteenottoihin aseina kivet ja seipäät. Lakosta selvittää vielä sopimuksella, mutta tapahtumat eskaloituvat vauhdilla.

Marraskuussa syntyy punakaarti vastineeksi suojeluskunnalle. Räättäli Halme vastustaa aseistautumista sen vaarallisuuden ja tarpeettomuuden vuoksi. Kivivuoren Janne, Elinan veli, tukee pasifistista linjaa ja vaatii työväenyhdistyksen kokouksen pöytäkirjaan vastalauseen, jossa todetaan, että ”*aseistautuminen tekee puolueesta armeijan, voi merkitä sotaa ja mahdollinen tappio kaiken loppua.*”

Marraskuu – sota

Punakaarti ottaa vallan uskomattoman nopeasti. Ase kädessä voi valvoa kulkulupia, takavarikoida ruokaa ja valmistellaan julistusta, jolla torpparit saavat vihdoin maansa. Pieniltä tuntuvat päätökset koituvat myöhemmin ihmisten kohtaloksi. Akseli lähettää kaksi vankia saatettuina punakaartin esikuntaan ja joutuu sodan päätyttyä vastuuseen miesten murhista.

Varsinaiseen taisteluun lähdetään oikein junalla Tampereen suuntaan. Alun huuman jälkeen sodan hohto ja usko voittoon katoavat nopeasti. Pentinkulman huonoissa varusteissaan palelevat miehet sekoittuvat mielessä uutisvirtaan Syyrian Homsista. Kirkonkylän paronin murha assosioituu parin sekunnin välähdykseen verisen Gaddafin viimeisistä hetkistä. Ei siksi, että vanha agraariyhteisön päämies olisi ollut julma diktaattori, vaan siksi, että kummankin elämä päättyi jonkun harjoittamaan omankädenoikeuteen sisällissodan melskeissä.

Julmuuksia seuraa aina kosto, ja niistä saatiin ensimmäiset huhut Pentinkulmaan samoihin aikoihin kun tuli tieto sodan kääntymisestä tappiolliseksi. Elinan isä toteaa, että ”*jos niin käy, et-
tä siitä tilinteko tulee, niin noista kärsii syyttömäkin*”. Kuolemantuomioita pääsivät pian langet-
tamaan tavalliset ihmiset, jotka kuittasivat olo-

suhteisiin nähden mitättömiäkin kalavelkoja ras-
kaimmalla tavalla. Koston myllyssä jauhautuvat
myös Akselin pikkuvejeljet.

Sota päättyy pakomatkaan, jonka aikana Akseli kantaa loppuun saakka johtajan vastuuta toivotomassa tilanteessa. Venäjälle pyrkinneellä onnettomalla kulkueella ei ollut mitään mahdollisuutta. Matka päättyy jo ennen Lahtea.

Joulukuu – leiri

Puoli vuotta sitten seisoin keskellä punaisia tiilirakennuksia ukkoseen päättyvässä alkukesän helteessä. Auschwitz I oli heti tutun oloinen, sillä samanlaisia kasarmeja venäläiset rakensivat aikanaan Suomeenkin. Opastetun kierroksen tunnelma oli unenomainen. Moni asia oli kuvista tuttu, kaikki oli siistiä niin kuin museossa yleensäkin ja opas korostetun kunnioittava uhreja kohtaan. Ihan kuin hän ei olisi luottanut siihen, että yleisö ymmärtää, missä ollaan.

Keskittymällä valokuvaukseen etäännytin itseäni siitä tosiasista, että hiukset oikeasti olivat ihmisten hiuksia. Kierroksen lopuksi ostin kirja-
kaupasta italialaisen Primo Levin omaelämäker-
ran Auschwitz-vuodesta ja yhdeksän kuukautta
kestäneestä kotiinpaluusta. Luin englanninkielisen kirjan kesän aikana, ja heti sen jälkeen aloitin Pohjantähden.

Akselin Auschwitzin nimi oli kotoisasti Hennala, nimi, jonka olin tähän saakka yhdistänyt ajan kultaamiin lapsuusmuistoihin. Isäni koti Hennalassa oli pikkupojan paratiisi ja turvallinen nuorten perheiden yhteisö, jossa isoäitini harrasti yöllisiä lakanapyykkitalkoita naapurin rouvin kanssa. Huoleton lapsuus päättyi talvisotaan.

En ensin käsittänyt, että kirjassa tarkoitetaan samaa Hennalaa, sillä Linnan kuvaus sekoittui niin vahvasti Primo Leviin ja siihen toiseen kasarmiin. Samat verille hakatut vangit ahtaasti betonilattioilla, samat nälkä, jano ja taudit. Samalla tavalla sattumanvaraisesti valitut seuraavat kuolevat. Auschwitzin slangissa tälle oli oma terminsä, *selekcja*, ja sadistisuudessaan se voitti kirkkaasti Hennalan tapahtumat. Historiallinen perspektiivi ja ideologiat leirien taustalla ovat toki erilaiset, mutta yksilön kokemus kovin samanlainen.

Joulukuu – kotiinpaluu

Akseli jäi henkiin, koska tieto teloituksista ilman kunnan oikeudenkäyntiä oli levinnyt ulkomaille ja Englanti uhkasi jättää Suomen itsenäisyyden tunnustamatta. Kuolemantuomio muuttui ensin elinkautiseksi ja muutaman vuoden päästä armahdukseksi. Maailma seuraa nyt voimattomana sitä, miten Syyrian armeija käy sotaa omaa kansaansa vastaan. Pakotteita on asetettu, mutta niillä ei ole tehoa. Toistaiseksi kukaan ei tunnusta toimittavansa kapinallisille aseita, toisin kuin

Libyassa, missä öljy varmasti voiteli Naton päättäjät.

Melkein kolme vuotta sodan päättymisen jälkeen kotiin palaa laiha mies, jonka hymy on vääristynyt ja silmät tyhjätkä. Uskollinen Elina saa takaisin ainakin osan miehestä, jonka oli luullut menettävänsä kokonaan. Lasten kanssa puuhattessa Akselin silmiin tulee vähitellen eloa, ja viimeisessä kuvassa Elina hymyilee kuullessaan miehensä komentavan lapsia entisellä otteella. Isä oli tullut kotiin, mutta paluu yhteisöön on vielä edessä.

Pieni poika keskellä kuvaa valkoinen myssy päässään on isäni. Vierellä seisova isovelji pitää kättä hänen olallaan. Kuva on otettu vain noin kymmenen vuotta siitä, kun Akseli pääsi kotiin Hennalasta.